

אלמנות

ליאת שור טהר ידעה תמיד שיוסי, שתמונתו עדיין אסורה בפרסום, ימות בקרב הרואי, דפני בק הבינה מהר מאוד שהעבודה של בעלה איתי יהושע בשירות הביטחון תמיד תהיה במקום הראשון, ואביה בן משה נזכרת בסיפורי הכיסוי שהיא ומיכאל מכרו לשכנים. עכשיו, בראיון משותף, אלמנות גיבורי שב"כ שנפלו פותחות צוהר לחיים הסודיים לצד הגברים שהקדישו את חייהם להגנה על המולדת

הצללים

2

"הוא היה כמו דמות
מ'רמבו' מימין. ליאת,
אלמנתו של יוסי טהרז'ל,
דמני, אלמנתו של איתי
'הושעז'ל ואביה, אלמנתו
של מיכאל בן משה ז'ל

צילום: מיהלום המוסדות

ליאת: "אני בטוחה שיוסי שמח שהוא מת ככה ולא באיזו תאונה או ממחלה. החלום שלו היה למות בגבורה והיינו צוחקים על זה שאם חלילה זה יקרה, הבית ממשיך להיות מתופעל כרגיל, אבל אם אני הולכת - אין בית"

כשהיא והפסיק לענות לה הבנת מה קרה "בהנחלה אמרתי, טוב, הוא בלתי־פוסק, הוא לא יכול לענות. כל שעה התעוררתי בלילה ושלחתי לו עוד ועוד הודעות. בראשון בצדדיים נגמרה הסוללה בטלפון שלו וכבר נהיה רק ר"י אחד בווטסאפ, זה הייתה ההודעה האחרונה ששלחתי".

ליאת: "מה, לא היית משיכה לשלוח לו הודעות אחרי שהוא נהרג?"

דפני: "לא, אבל אני יכולה לומר לך שאתמול התקשרתי אליו".

ליאת: "גם אנתנו מתקשרים. הילדים זה שואלים אם אפשר להתקשר לאבא, ומה תגידו או כן, תתקשר".

דפני: "בראשון בצדדיים כבר ידעתי שמשוה קרה והתקשרתי למקד נעדרים של אנשי המילואים. הייתה סידה סופר־מזוה, ידעתי שהם מסתירים מבני משוה. הייתי אבודה לגמרי, אף אחד לא ניגש אליי אף אחד לא היה איתי. הייתי הכי בודדה בעולם. מטביב ניסו להרגיע אותי ולומר שאני מנוימת, והמקס היחיד שיכולתי לפרוק בו היה קצת פייטבוק של אמת צעירות. אבא שלי שהגיע לבקר רצה להתקשר לאיתי וביקשתי שלא ותקשר לידי כי חשבתי שאם יענה לסלפון מתבל אני לא אעמוד בזה. כיום שני בלילה העליוני סבורי של לב שבו, אחרי 50 שעות של איבוד ריביותי איתו, וכמה שעות אחר כך הגיע להודיע לי".

"מתברר שמיליון אנשים ידעו לפניי. אני טיפסתי על הקירות שלושה ימים. איתי נולדם במסך 14 שעות, עבר מיישוב ליישוב, חיטל מתבלים והיה בכמה

לא ממש נפרדו לפני שיצא לקרב שממנו לא חזר. איתי עשה מילואים בשתי יחידות. יחידת האם שלו הייתה היחידה לאבסות אישים. הוא היה המאבט של הרמטכ"ל ועשה את זה פעם בשבוע בערך, במטביל לעבודה בשירות. כמה שנועות לפני 7 באוקטובר הוא התחיל לעשות מילואים בעיר חייה של אגודה 36.

"ב־7 באוקטובר קמתי לעבודה, הייתי אמורה לאפר מישהו לאירוע משפחתי, וקצת לאעקבה. נכנסו לממ"ד ואי שבתו לשנות קפה, כשאני במקביל מנסה לכרד אם הלשכה עדיין צריכה שאני, כי אולי האירוע בוטל. בסוף התארגנתי, הלכתי, ואיתי נשאר עם היילי, במקביל בזמן הזה כבר חיפס את ההקפצה שלו מבלי להגיד לי, וביקש מאמא שלי לבוא לשמור על הילדה. אני בכלל לא ידעתי שהוא יצא למילואים. כשהתקשרתי לאמא שלי היא אמרה שהוא ביקש שלא תספר לי אבל הוא יצא למילואים. תוך כדי אני אמרת ללקחה שאני מאפרת ל'לא נורא, הכל טוב, הוא הרמטכ"ל, מה יותר כמות מזה הוא בטח כבר".

יש סיכוי גבש לא היה צנוב ואיריות. "תוך כדי שאני אומרת את זה אני בוכרת שהוא בעצם התאמן למצב חירום עם האגודה ושעכשו זה מצב חירום. האסימון נופל לי בריליי של שנייה אחי רק מחזה לרנע שבו אוכל לרבר איתו. היינו בקשר לאורך כל היום, בווטסאפ ובווידאו, עד שב־20:46 בערב התקבלה הודעה אחרונה ממנו. בתשע בערך הוא נפל, בקרב בבאר".

עליה שהיא מציאה שיש לה חבר. טרר ו'ל הוא מהחלים היחידים בכוחות הביטחון שתמונתם אסורה לפרסום גם אחרי שנפלו. "אני מחויקה בשתי משרות - מהגרמט בתעשייה הביטחונית ומגולדת הכבודות שלנו תגנו תשע, האמצעות נת שבע והקטן בו שש. בשלוש שנים נולדו לנו ארבעה ילדים. בשנים האלו יוסי הלך וצמח בארגון, וכמו כל גבר מצוי, היה פחות בבית. פתאום הוא חזר הביתה וגילה שיש לו משפחה גדולה.

"היינו 23 שנים ביוז. גרלנו במוסכים שכנים. הוא היה צנום, רוה וביישן. ממש לא רמבו, כמו שהוא הפך להיות אחר כך כשייטת. הוא היה גם אח שכול. לפני 23 שנים אחיו נהרג בשירות הצבאי, וגם זה לא מנע מיוסי לעשות קריירה כלוחם. אני מעריצה אנשים כאלה. אבא שלי היה אומר לי שאקב בחשבון שלא נודקו ביוז כי יוסי באקטורים והקצוע והתניבים שלו כרוכים בהרבה סכנות, אבל לי זה רק גרם עוד יותר להתאהב בו".

מי היה בוח משוה קמתי "בעיקר כי זה יושב על ערכים שגרלנו עליהם בבתים. הייתי רואה איתו תמיד סרטים כמו 'רמבו' ו'לב אמרי' וזה פשוט היה הוא, הרמות הו. אני רואה פרומאם עכשו של 'גלדיאטור 2', ואם הוא היה כאן זה היה לי כבוד שהייו בבכורה שלו זה".

דפני: מאפרת מקצועית ואבא להיילי בת דארבע, הכירה את איתי לפני ששנתו שנים, כשהייתה דיילת. "הוא גם היה במסגרת תפקיד, הכרע במסיבה ולא יותר מדי ריברט בה, אבל יומיים אחר כך יצא שהייתי היילית בטיסה שלו חזרה, וככה בעצם הכרעתי יותר והתחלנו לצאת".

אביה, אמא ללביאבן השלושה, עברה בתעשייה ביטחונית אחרי 7 באוקטובר לקוה פסק זמן. היא ומיכאל הכירו בגיל 12 צעיר. "למיכאל היה אח שנורג לפני 12 שנים. כשהייתי בת 15 הלכתי לשיעור תורה לעילוי נשמתו של אחי, ובסיום מיכאל עמד ואמר קדיש וגשבו לי הלב הוא ראה איתי מיכה והתחלנו לרבר. כבר אז הוא היה מדבר רק ביטחון וקראת את כל הספרים על גיבורי ישראל".

הם היו אנשי צללים, אבל ידענו פחות אז יותר מה הם עושים.

ליאת: "הבנתו את העולם של יוסי, ידעתי בעצמי שפת קוד ומה אומרים כל הביטויים של כל המקומות. בראיה שלי הם חייבים לשתף עם הבית, כי אם הבית לא איתך שם - אתה לא תצליח בתפקיד. עד עכשו לא יכלתי לרבר בתקשורת, אבל עכשו, אחרי שיוסי נפל, חשבתי לי להיות קול עבור בנות החוג הנשים שמחזיקות את הבתים. כשהו ברבי או כשהמשפחה לא בטוב, קשה לגבר לתפקד בעבודה, וכשהוא בתפקיד מסכן חיים זה קריס". אם יוסי היה יוצא לא דו ולא מפקס - זו באמת סכנת חיים. זה הופך אותך לחלק מהמשפחה בעצמך, והיום שלך טובים כפי זה - את צריכה להיות סגונטנית בשביל הבד השני, שיכול להיות מוקפץ בכל רגע".

להסתער ראשונים, גם בלי פקודה, היה חלק מהאפי של יוסי, מיכאל ואיתי, שגם תגשים שלהן כבר השלימו איתו מראש, חלק שבא לידי ביטוי בפול חלום במוקד 7 באוקטובר. גם היום, יותר משנה אחרי, דפני זוכרת בכאב את העובדה שאיתי והיא

אף נתח לו ללכת? היא אתה השאלת הפתח? הכיבות על ליאת, דפני ואביה שהתאלמנו מבני זוג, אנשי שב"כ, בקרבות הגבוהה של 7 באוקטובר. הרל כל מי שהכיר את יוסי טרר, איתי יהושע ומיכאל בן משה זכרם לברכה, יודע שהם היו בלתי ניתנים לעצירה, חלק בלתי נפרד מהג'א' הלוחמי שהפך אותם כישותן כצטיינים. "אף אחד לא יכול היה לעצור אותם", מצויה אביה, בראיון המשותף של שלושתן, "אם הייתי נועלת את הבית הרא היה יורד מהחלון בסנפלינג".

העושים הררכים הרעל בעיניים ליוז את אנשי שירות הביטחון הסטרים גם בחיי היומיום, הרק מפעולות מבצעיות מסכנת חיים, אפילו נופש משפחתי דוג. "היה לו פשוט אפי של איש שירות, מיכאל בן משה ו'ל, לחם שב"כ משרדות שנפל ב'7 באוקטובר אחרי שיצא ביוזתו להלחם בקיבוץ ודיקס.

"היינו פעם במלון כרמים, אנתנו יושבים בבריכה, מסוף נרגעים, ופתאום מיכאל קם ורדך, מסתכל ואומר לי 'יש פה אירוע' אני אומרת לו, 'מאמי, תשתתדי, אתה נופש'. הוא מתעקש, 'יש כאן אירוע' ואני ממשיכה לומר לו, 'אתה במלון, מה הקשר? האמא'ל, יש לי צמרמורת כשאני מספרת את זה, אבל אחי רק עובד במסך המסתכל. הוא ישר אומר לי, 'ג', מה אמרת לך רואה את המזרז הזה והנורו הזה הם בתפקיד, הם לא בבריכה כשכל הכי'. הא פשוט היה מכוה".

דפני בנת (36), אלמנתו של איתי יהושע, ראש צוות מאבטוחן בשירות הכללי שנפל ב'7 באוקטובר בבארי אחי לוחמה מסוכנת, מבינה בדיוק על מה אביה מרבת. "את יודעת מה מצויק שמרוב סיטואציות כאלה עם איתי, גם אני הייתי כבר יכולה לזהות את האירוע.

"פעם היינו עם המשפחה במלון דן קיסריה, ופתאום איתי מתחיל לפגוש הבית בנרס. מה מסתבר שגם יוסי בק בא להתארח וכולם בתפקיד".

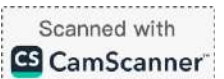
גם לליאת שור טרר (40) אלמנתו של יוסי טרר ו'ל, קצין שב"כ בכיר שנפל אחרי שהיטל חליות מתבלים בקיבוץ מפלסים, התרחיש מוכר: "פעם הייתי עם יוסי באילת נופש מבצע, ואני רואה את העיניים שלו מתרוצצות ואומרת לו, 'מה קורה, אתה לא איתי'. יוסי אומר לי, 'תקשיבי, יש מצב שיש פה איוו סיטואציה אני תכף קורא לחבר, הוא מוליף אותי, את מיוצת מודלת היא שם'. עשה לי תוכנית מילוט ותוכנית פעולה של מה אנתנו עושים".

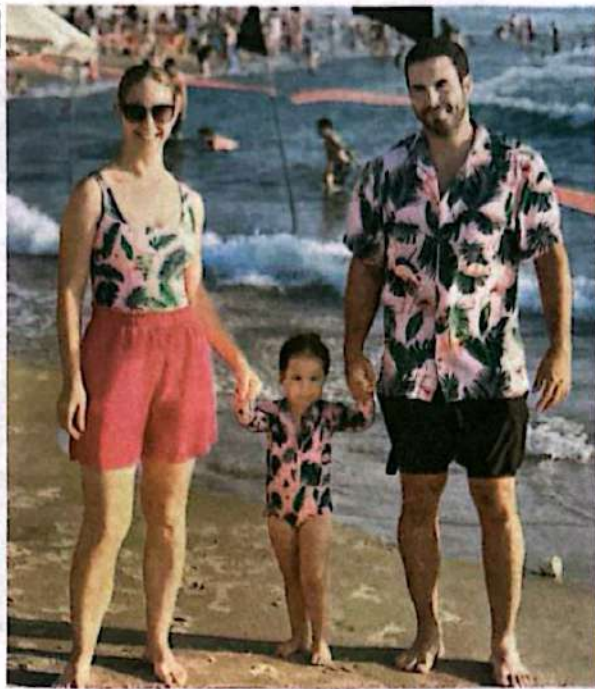
ליאת נו, והיה משוה? "ליאת: "לא, לא היה כלום".

אביה: "אז זה, הוא כבר היה בשלב שהוא בנרסים בראש. זה אומר כבר יותר מדי שנים בשב"כ".

x x x

ליאת הכירה את יוסי ו'ל בגיל 13, והם יחד בגיל 17. בשנים הראשונות, כשהיה נעלם לשיטעות ארוכים, היו צוחקים

גילום המחבלים התחבשו

התקלויות. היישוב הראשון שהיה בו היה נתיב העשרה, אחר כך עבר היתקלות בסעי ובקלומים ואז היה מהמעטים שנכנסו לכארי, למרות שכמעט לא הייתה להם תחמושת. אני יודעת שהיא ניסה להתקשר אליי מתוך הלחימה בזמן שהיא חבשה חבר פצוע והייתה לו שניה של הפוגה. החבר היה בשבעה, וסיפר לי שאיתי ניסה להתקשר אבל הקוים נפלו. במקום זה הוא שלח לי הודעה, שהייתה האחרונה שקיבלתי ממנו. מיד אחר כך הם התקדמו באיזו מטרה שבה ירו עליהם.

× × ×

יוסי טהר ו'ל היה גם הוא עמוד האש בראש המחנה בבוקר המתקפה, כשרץ להציל לחם שלו שנפצע באחד הקרבות הראשונים. "בבוקר 7 באוקטובר היינו גביות, התעוררנו לאזעקה כשחצי חצי והוא כבר לא היה במיטה", משוחזרת ליאת, "הייתי בטוחה שזה בגלל שהילדים באו לביטה שלנו והוא התעצבן שאין לו מקום אז הוא עבר לסלון, אבל אז אני רואה שהוא כבר עם כל מכשירי הקשר, עם הטלפון האדום. הוא היה מוקפץ על בסיס יוסי יומי ובמעם הראשונה הרגשתי שמדובר במשהו אחר. הוא אמר לי 'אנחנו במלחמה, הילדים שתעזרונו אמרו, 'אבא, יורדים עלינו, צא להציל את המדינה'".

זהו מה שהיא עשתה.

"כשבאו להודיע לי שיוסי נפל, אמרו לי שאני לילדים שאבא הציל את המדינה, ונעתי, 'מה חרשני אני אומרת להם שהוא מציל את המדינה כשהוא לא איתם בזה, ביום ההלחה, כשלא לקח אותם להגן, אז מה הם יבינו מהמפשט הזה'".

יום קודם עוד הספיקו לבלות בזמן אכילת מפתח. "יצאנו לקמפינג", מספרת ליאת, "כמובן, הוא ארו שמיכה אחת לשני נגשות, והיה צריך לארוז הכל מחדש. אני זוכרת שחברות שאלו אם אני לא מפתחת לישון ככה באמצע הרושה, רק המשפחה, האמרי, להן, 'שאינו אפודי יוסי איתי, שהם יפודו. לא היה בי פחד כשהיא היה איתי, לא כשהוא לא היה צמוד אליי פתיה, רק מה שהיא קיים'".

דפני: "זואו, זה כל כך נכון. תחושת הביטחון שלי הלכה יחד איתו".
ליאת: "מספיק עם הילדים עכשיו בגנים ומבחיני לצעמי, 'אלי אני לא אחראיתו אין לי טאכטת איתי יותר'".
דפני: "אני מחכה לקבל את האקדח של איתי'".

ליאת: "יום אחד יוסי חזר הביתה בארבע לפנות בוקר, והדלת כנראה הייתה נעולה. אני קמה בבוקר ומארגנת את הילדים למסגרות, יוצאת איתם מבית ורואה אותו ישן במיטה נרדמה, מחובק עם הגשמים'".

בחורה לבווקר 7 באוקטובר, כשיוסי מניע למצלי, 'סיפרו לו שלהם שלו נפצע בצוואר ואיבר הרבה רם', נזכרת ליאת, "זה שמע את ההודעה של הלוחם הזה, שניקס שישימו על הת שלו ועל אשתו, אמר 'אצלי אין אחר לא מת' וישו קפץ על איווה רכב שבא לבטח מהמוטס וירד איתו דרומה. תמיד כשהוא היה יוצא היה בינינו איווה סימן, הוא היה עושה לי עם האצבע כזה 'שיגעו, אני זה'. שייגעו זה הבינו שלי אצלו מכיתה י"א. הפעם, מרוב המרשף שהייתה, הוא לא תיקשר איתי. הבנתי לו מרוב ורעדתי מרוב הלחץ. העגלה של

דפני: "אני לא ממש חייתי עם התחושה הזו, אבל איתי היה תמיד אומר לי, 'את יודעת שאני אמות הרבה לפניך, נכון? הייתי מתעצבת עליו כל פעם שהוא היה אומר את זה. ולא, לא ראיתי את זה קורה לנו, כן ראיתי אותנו מדקנים. שתומה"

הם נתקעו בלי רכב וצריכים חילוץ או אוכל, לא חשבתי שהם מודיעים עד שהם התחילו לדקלם'".
וגם אז את לא קולמת.

אמרוני להם שהם מתבלים ושאני מחכה להודעה שבסב, 'יש לך סעות, אם תחילה יקרה משהו באמת היחודה הנניע. נזכרתי מיד שכשגיל אמא שלו זה בן שני שגפול ואמרוני להם שייסעו מרד אליה, אני אהיה כשה. לילדים שלי אמרתי, 'אבא הלך לרוד רועי'. לשאלה אם הוא יחזור מהשמים לא יכולתי לענות'".

במקרה של מיסאל, ההודעה הגורמת הניעה והודעה קטנה שישו ישים. 'עוד כשהיא היה איתנו בממ"ד התחילו המטחים היה ברור שה לא משהו רגיל. זה אתמדי עם שני סלפונים, אבל בודים בשבת לא מוציא סלפון לידנו. הפעם, כבר בממ"ד הוא התחיל להתעורר ואמר שהוא צריך לבאת. הוא רחם מעצבים והתחיל בבית מתוח, ברבה שלא היה אפשר להתקרב אליו. מתברר שהוא ראה סרטון של המחבלים עם הבגדנות והטנדר שדרדות, שחזרו רכב משטרה, וכאן כבר המטה שלו השתנה. הבנתי שהוא ראה משהו חריג. הוא עבר למצב מלחמה. ביקשתי שיראה לי גם הוא אמר לי 'תבטיחי לי שהיית חוקה, אבל ברגע שראיתי את זה התפרצתי והתחלתי לככות. הוא התקשר לשני חברים מהיחודה ואמר להם 'בוא נבא להלחם על הבית'. כקבוצה של השרות הוא נתב 'בוא ניוזם משהו, זו אחיות שלנו טאנשי כוחות הביטחון, וכולם כתבו לו 'איתך, אוריך'".

עלינו לקמה למעלה, הא ביקש לדבר איתי רגע ביחידות ואמר לי, 'אביה, בבקשה, אני צריך אותך חוקה. ואני מבינה שאני צריכה להיות שם בשבילך, שה

הקמפינג מהיום הקודם עוד הייתה תחושה לרכב שלו, ובא שלי ששמע את הרעש ניתק לו את העגלה. אבא שלי אמר לי אחי כך 'אין, מהנסיעה הזו היא לא יחזור. הוא ידע'".

ומה נעשית עם האמירה הזו?
"עם כמה שאני אניר לך שירדתי שיוסי ימת כהצלת המדינה, ערין, גם כשבאו להודיע, הייתי בשוק. הוא היה מבחינתי בלתי פגיע. כמה בדברים קד לו, פציעות ובתי חולים - והוא תמיד קם מהם. הוא היה חסין מבחינתי. אני יודעת שהוא מצא את הלוחם הפצוע והכווין אליו פורמיק שיתן לו טיפול ראשוני, והיום הוא חי. הוא אמר לו שהוא צריך לחזור לחמ"ל והוא התעצבן שהם לא מבינים את האיווה. לצד לחם נוסף, הוא נתקל כמנדר עם מחבלים, הם השתלטו עליהם ורוס לקח את מכשירי הקשר של המחבלים. כדובר ערבית, הוא קיבל הרבה מידע משם והעביר אותו לשב"כ. בין היתר על מה שקורה באגודות חץ שהור, וגם עוזר להעביר מידע לכוחות אוריריים שלא האמינו שיש כל כך הרבה מחבלים שנכנסו לשטח הארץ. הקשטתי לקשה, על כולם שם שמעו את הלחץ, והוא מרבר בקול יציב ומתאר בקור רוח, 'אנחנו בהיתקלות'. כשהוא הגיע לקיבוץ מפלסים הם גיהלו קרב עם מחבלים ולא היו עם מספיק תחמושת. צלף ירה בו מעל הלב, בדיוק איפה שנגמר האפור'".

באיווה שלב של היום זה קרחה
"זה היה לפני עשר שבועות. אליי הגיעו בשלוש בצדדים. ב'21:15 שלחתי ליוסי לתמונה שלי ושל הילדים, כשהקטן מחופש לחייל, ומכתבי לו 'אנחנו מאוכזבים', בקטע של אנחנו כסדר, תעשה בראש שקט את העבודה שלך'. ב'15:22 דפק לי ברולת, ועוד חשבתי שהם מחבלים מרוב חרדה ממה שהלך בוחץ באותו יום. וכשראיתי שהחילים בלי נשק, חשבתי

הרגע שהוא חיכה לו. רצתי אחריי ואמרת לי שהוא לא חילך ואני לא משדררת אותו. אחרי כמה שניות שרואו כמו נצח אני אומרת לעצמי 'אביה, זו פעם אחרונה שאת רואה אותו'. הוא רואה שהוטן חילך ואחיל, נעשה חסר סכלנות, ושודרת. נתן לי חיבוק נשיקה והלך'".

מיסאל נרגד בהיתקלות ביוקים. 'הוא עצר בנוריקת כלמים כשראה סנדר עם עשרה מחבלים מולו', מספרת אביה, 'הוא היה יכול לברוח אבל חתר למגע, הסתער על המחבלים וחיטל שלושה מהם. מיסאל צעק לרבש"ץ של הקיבוץ, 'כמה (מחבלים) יש עוד לפניך? הרבש"ץ ענה שיש הרבה ואמר שהוא נתון מכת אש, או שמיסאל ינסה להיכנס לרכב. אבל לפני שהצליח להיכנס הוא נפגע ונפל לאחור, על הגדר של הקיבוץ ויקים. הוא היה שם עם סכנע שסדר, שתמיד היה עליו. תמיד הוא הזכיר לי להעביר אותו מכיס אחי לשני כשאני עושה כביסה, ונתן תדרוך איד את טפית השומר לא לתלות לייבוש בצורה שיראו אותה בחץ. הייתי אומרת לו, 'תנסו, אף אחד מהשכנים למעלה לא חושד'".

הוא בכלל לא שומר.
"אין, זה האדם הוא תמיד היה מסתובב ואומר שהוא לא קשור לעולם הביטחון. הוא היה אומר לי להגיד שהוא חקלאי. נקדעתי כצדק, כי אין להקשר למציאות ואני גם לא יודעת לסקר. היינו מספרים שהוא מאכזה באינסוף'".

דפני: "במשפחה של איתי לא ממש ידעו מה הוא עשה, ובשבעה גילו גם למה הוא היה כל כך רבה בחי'ל. רק אחרי שהוא נמל אנשים הבינו שהוא עבר כשירות'".

× × ×

לחיות אישה שכן זוגה נשוי גם לשב"כ, בהכרח מתיכיים חיים ששום רבר בהם לא צפוי. 'יום הכבודה שלו היה נכבד יום מראש, זאת אומרת שאי-אפשר לתכנן שום דבר קרימה', מספרת אביה, 'הכל דינמי וספונטני, וגם באותו היום הלחץ יכול להתנתח מבט פעמים. היום דרשו כזאת ספונטניות ברמה שהדרתי את הבנייה בצפיידנים שהייתה לי כי כבר אי-אפשר היה לקבוע למה את זה בזמן'".

מציאת את עצמך מתבוננת באופן קבוע לאמשרות שיום אחד הוא לא יהיה כאן אביה: "ידעתי כל חיי שהיום הזה יגיע, זה היה רק עניין של זמן'".
דפני: "אני לא ממש חייתי עם התחושה הזו, אבל איתי היה תמיד אומר לי, 'את יודעת שאני אמות הרבה לפניך, נכון? הייתי מתעצבת עליו כל פעם שהוא היה אומר את זה. ולא, לא ראיתי את זה קורה לנו, כן ראיתי אותו מודקנים. מתומה, כל כך לא ראיתי את זה קורה שנתתי לו לכבול את ביטוח החיים שלו כמה חרשים לפני'".

אביה: "לא נכון אמאלה. כשהוא חזר זה לגבור אתו'".
ליאת: "אצלו זה לא הפתיע אף אחד. אם יוסי היה מת בזקנה טובה זה אליה היה מפתיע, ואני בטוחה שהוא שמה הלוחם ככה ולא באיזו תאונה או מחלה. הואם שלו היה למת בגבורה, והיינו צוחקים על זה שאם חלילה זה יקרה, הבית ממשיך להיות מתופעל כרגיל גם בלעדיו, אבל אם אני הלכת - אין בית'".

יש לי הודעות מוקלטות מהפעמים הברורות שהוא היה עם הילדים אוד הצעירים בבית. באחת מהן הוא צחקווחק

ואמר לי, 'תקשיבי, שיינעצ, הבנות פה עם חברות בטורספולניה וביקשו ממני להרליק לוק את האור בחיץ. שאלתי את עומר איפה מרליקים, ואני שומע את החברה שואלת אותה מה, זה לא אבא שלך? למה היא לא יודע איך מרליקים פה את האור?'

רפני: 'עברנו לגור ברירה שלנו שנה וחודשים לפני שאיתי נפל, וכל הזמן הוא היה מתבלבל במתנים של האורות. שבע לפני שהוא נפל הכנתי מרבקות על כל האורות. הוא נרדף וביתו, הדפסן, ואמר לי, 'מה, אני גר בבית וחילום למה את שמה לי מרבקות? אבל היא נהנה מה בכל זאת במשך שבע. ואו הלך.'

אביה: 'מיכאל תמיד היה אומר לי: אל תדאגי, אני רוצה להודקן איתך, אני לא רוצה לבנות. היינו יחד 11 שנים, היינו יכולים להיות בערב זוגי הכי פאן, אוכלים יחד, ופתאום דמעות יורדות לי. אני מסתכלת עליו והוא אפילו כבר לא שואל מה קרה, כי הוא יודע על מה אני חושבת. היים משהתפרים מאוד לא משהימים. לאיתן 'ביים הולדת 30 של ויט עשיתי לו מסיבת הפתעה עם חברים שלו והופעה של עידן תיב, שהיה איתו בשייטת. באנו לירכנס לפאב ופתאום הוא מקבל טלפון ומסכן לי שהוא זו. תגנתי לו לבד עם חברים שלו. הייתה גם הפקה של 120 אנשים אצלו בהצר ליום ההולדת של הילדים, ורק הוא לא היה.'

אביה: 'ובכל זאת, כשאת מבינה את המסקנות של מה שהוא עושה, הוא הפך לגאווה של חיך. הוא היה אומר לי כל הזמן שכלעדיי אין לי את הכוחות לעשות את זה. זה היה מוכרח לא לספר על בעלת אול, הוא היה נגן לי להרגיש חלק בלתי נפרד ממה שהוא עושה. לא הייתי צריכה שאנשים בחיץ ימנעו לטוב כפיים. הייתי הולטת לישון לבד גם ארבעה ימים רצוף ולא מרשימה לבד, אלא שנים ושאלה מאחוריינו ויש לנו שליחות. הוא היה שואל לי ודועת כל הזמן על כמה הוא אוהב ומעריך.'

רפני: 'אני הבנתי את האופי של איתי באמת כשגרנו בתל-אביב לפני החתונה והילדה, כשהיה פיגוע מתחת לבית, ברונטף. איתי פשוט ירד עם הנשק לתפס את המבטל. זה היה הרגע שהבנתי שהעבודה הוא תמיד תובא לפניי, וזה או שאני מקבלת את זה או שלא. אני ניסיתי להילחם בזה. הוא היה יודע בזה שהוא תמיד הראשון שסופק להתגבר ולחזור למגע, תמיד זה שאפשר לסמוך עליו.'

היא שיהיה על ימי יום שיבו של נדחין בידה, מה יקרה איתי?
אביה: 'כל כך ידעתי שזה יקרה, שפעם אחת ישבנו בסלון ורציתי לשמוע את זה באוזניים שלי, למרות שידעתי מהמיכאל ובהוראת חשב. באיתי אליו ברושט, אמרתי לו בבצח, 'אם אני הולטת, תיחיד להתוודות? הוא אמר לי, 'אם אני הולך, אני ואבתי אם לא תתחתני. אני רוצה שתמשיכי'. שמעתי את זה והתוודעתי. אמרתי לו 'ואי, תעביר נושא, איזה כבר אתה?'

זו נחמה טרירה, אבל היעדרויות התמונות מהבית היו כמו הכנה לחיים בלעדיי. עי שיתור מרו זמן וחלק ומבינים שהוא לא בפעולה ארוכה במיוחד - אבא פשוט לא חזר. 'אני מאוד מאמינה בלרבר

אביה: 'מיכאל תמיד היה אומר לי: אל תדאגי, אני רוצה להזדקן איתך, אני לא רוצה לבנות. היינו יחד 11 שנים, היינו יכולים להיות בערב זוגי הכי פאן, אוכלים יחד, ופתאום דמעות יורדות לי. אני מסתכלת עליו והוא אפילו כבר לא שואל מה קרה, כי הוא יודע על מה אני חושבת'

בנוכה העיניים, אומרת ליאת, 'מה שהילדים שלי הכירו אותו בוקר הזה טילים, לא זכורות מחבלים. הם שאלו אם נפל עליו טיל. סיפרתי להם בצורה מותאמת ומנגשט לגיל שהטילים היו הכות דעת של המאס כדי להשתלט על המדינה, ושמה שקרה לאבא קרה מאוד הרגע מהבית.'

רפני: 'חושבתי את היילי על הברכיים שלי ואמרתי לה שאני רוצה לשתף אותה בזה שאני עציבה ושואב יצא למילואים ולא חוזר. היא שאלה אותי למה, ואמרתי שאבא מת. היא סיחקה לי בשרשרת ואמרה 'אמא, בא לי גלידה. אמרתי לה, אוקיי, ובראס אני אומרת לעצמי, טוב, היא לא הבינה כלום. מה, אני אמורה להגיד לה שוב להתעלם מהז?'

'העובדה הסוציאלית ששאלתי אותה איך להתקדם מפה אמרה לי שהיא הבינה מצויק, וכשילדירם קשה עם משהו הם פשוט מטיסים את הנשוא. בליה היילי ישנה איתי במיטה, ריפרפתי בתמונות שלנו בטלפון ופתאום היא אומרת לי, אמא, מה זו התמונה הזו? באינסטינקט ראשוני הסתרתי את הטלפון, ואן הבנתי שאין לאן לברוח כי זה לכל החיים כאן - והראיתי לה את התמונה של שלושנו. היא שאלה אותי איך זה שאבא פה? ואן הבנתי שהיא הבינה שאבא לא קיים יותר, או איך הוא נמצא בטלפון שלך? ילדים מבינים וידעיים רכל.'

אביה: 'בזמן שמיכאל נעדר לא ידעתי מה לומר, לא הצלחתי לספל בלבר, לא ידעתי אם אבל והתקלה הייתי במצב נפשי גורא, בייסורים אישיים. כשהבנו רשמית, ליווה אותי פסיכולוג מהשירות. ביסרתי לו לפני השכעה, המבט שלו השתנה והתפרקנו יחד בנכסי. הוא ביקש לראות תמונה של אבא. זה היה ביום שבת, הבאתי לו תמונה פיזית ממוזת, והוא מתחיל לקלף את הבלוק עם התמונה

בנוכה העיניים, אומרת ליאת, 'מה שהילדים שלי הכירו אותו בוקר הזה טילים, לא זכורות מחבלים. הם שאלו אם נפל עליו טיל. סיפרתי להם בצורה מותאמת ומנגשט לגיל שהטילים היו הכות דעת של המאס כדי להשתלט על המדינה, ושמה שקרה לאבא קרה מאוד הרגע מהבית.'

רפני: 'חושבתי את היילי על הברכיים שלי ואמרתי לה שאני רוצה לשתף אותה בזה שאני עציבה ושואב יצא למילואים ולא חוזר. היא שאלה אותי למה, ואמרתי שאבא מת. היא סיחקה לי בשרשרת ואמרה 'אמא, בא לי גלידה. אמרתי לה, אוקיי, ובראס אני אומרת לעצמי, טוב, היא לא הבינה כלום. מה, אני אמורה להגיד לה שוב להתעלם מהז?'

'העובדה הסוציאלית ששאלתי אותה איך להתקדם מפה אמרה לי שהיא הבינה מצויק, וכשילדירם קשה עם משהו הם פשוט מטיסים את הנשוא. בליה היילי ישנה איתי במיטה, ריפרפתי בתמונות שלנו בטלפון ופתאום היא אומרת לי, אמא, מה זו התמונה הזו? באינסטינקט ראשוני הסתרתי את הטלפון, ואן הבנתי שאין לאן לברוח כי זה לכל החיים כאן - והראיתי לה את התמונה של שלושנו. היא שאלה אותי איך זה שאבא פה? ואן הבנתי שהיא הבינה שאבא לא קיים יותר, או איך הוא נמצא בטלפון שלך? ילדים מבינים וידעיים רכל.'

אביה: 'בזמן שמיכאל נעדר לא ידעתי מה לומר, לא הצלחתי לספל בלבר, לא ידעתי אם אבל והתקלה הייתי במצב נפשי גורא, בייסורים אישיים. כשהבנו רשמית, ליווה אותי פסיכולוג מהשירות. ביסרתי לו לפני השכעה, המבט שלו השתנה והתפרקנו יחד בנכסי. הוא ביקש לראות תמונה של אבא. זה היה ביום שבת, הבאתי לו תמונה פיזית ממוזת, והוא מתחיל לקלף את הבלוק עם התמונה

תוך כדי שאומרים 'ואי, מסכנה, והילדים, ליאת: 'הייתה המבט לאורך כל השכעה, תוך כדי שאומרים 'ואי, מסכנה, והילדים,

מסכנים? מה רוצים שאענה לשאלה איך הילדים שאשקר ואגיד שכף להמו השאלה של 'איך את, התאוששתו? כן, בטח, הבראתי והתקדמתי הלאה. לאנשים יש כוונה טובה, אבל הם מפספסים את המטרה.'

רפני: 'ילד בנן של היילי שאל אותה, איך זה שאף פעם לא ראיתי את אבא שלך? היא ענתה לו שאבא שלה איננו, והוא ניסה לנחם אותה שאבא בטח בעבודה ועוד מעט יחזור. היא מתעקשת שהוא איננו, והיא ממשך לומר לה שאולי הוא נסע ויחזור בקרוב. רצתי אחר כך לאבא שלו ואמרתי לו, 'שמעו נראה לי שהם צריכים לנהל אחר כך איזו שיחה.'

ליאת: 'שחר, הקטן שלנו, היה בנן כשחיסו נפל ואחד החברים בנן, בזמן ריב, אמר לו 'מגיע לך שאבא שלך מת'. הילד חזר הביתה ואמר לי שהוא לא הולך לבן. הוא הגיע עם זה הביתה והבנת שלי, שנגדה מננו בשנה, אמרה לו הדית צריך לומר שאבא שלך גיבור והציל את הדינה.'

אביה: 'חזמתי ללביא חבר מהגן, הוא ראה דלת סגורה של אחד החברים ושאל 'אבא שלך בפנינו? לביא אמר לו, 'אבא שלי בשמיים, והבנתי שוב אומר: 'אז הוא בפנינו ולביא חוזר: 'עניתי לך כבר אבא שלי בשמיים'. הוא אמר שאבא שלו גיבור הציל אנשים, הילך השני לא קלט את המשפטים הנכונים האלה, חשב שלביא מרמזים. זה קונספט שקשה להכיל, במיוחד לילדים שאבא היה פחות בבית גם בחלק מותפקוד. חודש אחריו הלוויה לביא ישב על הספה ואומר לי הכי מאבניו, 'נא, אבא, אבא חוזר היום? כי זה היה כל כך רגיל אצלנו, הוא היה יכול להיות גם מעל שבע מועד לבית.'

ויש את המוסר הכפול שבו צריכות אלמנות, על האופן שבו הן צריכות להתאבל ומשך תקופת האבל. לי זה היה קרה מול עצמי, מדה ליאת, 'בשנה שבה יוסי נפל כל החברה שלנו גננו 40, וגם אני. תיכונתי שנתיים את המסיבה שלי עם החברה, וכשיוסי נפל היה לי ברור שזה לא יקרה. ואז חברה שהיא גם אלמנת צה'ל אמרה לי שאני חייבת לתנוגט ולהלחם לי שיר של ירון רבינו, 'אם מורא אני מת, תעשי מסיבה. בסוף חברים שלנו הרינו' הפקה שעלתה על כל רמיק, אבל להגיד לך שלא היו מבטים עליי שאני לא בסדר?'

רפני: 'אני עדיין לא הצלחתי לתנוג יום הולדת מאו. בשנה שעברה זה היה בשלושים של איתן, וגם השנה לא הצלחתי.'

שלושתן אמרתי היא יכולתן לרגע לשקע באבל שלבן, רק להבטיח לתפקד. רפני: 'יום אחרי שהשבעה הסתיימה עלה לי חום ל-39 מעלות בלי שום סימפטום אחר. הגוף שלי עיכל את מה שהגפס את רוצה להבין, חוה, שלושה ימים אחר כך הייתי חייבת לצאת מהמיטה. החיים החדשים התחילו, וצריך להכניס בנד היילי לזוג הבלט בפעם הראשונה עם שבער מצאתי את עצמי מתקשרת אליו מתוך הרגל. מתקמי מור את השם שלו מההיסטוריה של השירות, לא רציתי שמיכאל יודע יותר.'

talgaladi17@gmail.com

